

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI

O'quv-uslubiy boshqarma
tomonidan ro'yxatga olindi

№ 2014000258

2014 yil 20 avgust

Institut Kengashining

№1-sonli qarori bilan

TASDIQLANGAN

(2014 yil 22 avgust)

MAXSUS FANLARNI O'QITISH
METODIKASI

O'QUV DASTURI

Oliy ta'limning

Bilim sohasi:	200000	–	Ijtimoiy soha, iqtisod va huquq
Ta'lim sohasi:	230000	–	Iqtisod
Ta'lim mutaxassisligi:	5A231301	–	Pensiya ishi

Toshkent – 2014

Fanning o'quv dasturi Toshkent moliya institutida ishlab chiqildi.

Tuzuvchi:

Karimova Z.X. – TMI, “G’aznachilik ishi” kafedrası dotsenti, i.f.n

Taqrizchilar:

Haydarov N.H. – Toshkent moliya instituti, ilmiy ishlar bo'yicha institut prorektori, i.f.d., prof.

Po'latov D.H. – O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi G'aznachiligi Moliyaviy majburiyatlarni ro'yxatga olish va to'lovlarni amalga oshirish bo'limi boshlig'i, i.f.n., dots.

Fanning o'quv dasturi institut Ilmiy-uslubiy Kengashining 2014 yil 22 avgustdagi №1-son majlis bayoni bilan tanlov fani sifatida ma'qullangan

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida iqtisodiyotni erkinlashtirish va keng ko'lamli islohotlar sharoitida magistrantlarning nazariy va amaliy bilimlarni chuqur egallashlari jumladan, ularda maxsus fanlarni o'qitishning yangi pedagogik texnologiyalari, o'quv-uslubiy, texnik va informatsion ta'minoti, ma'ruza va amaliy mashg'ulot darslarini o'tkazish va talabalar bilimini baholash metodikasi, ilmiy-tadqiqot va ilmiy-pedagogik ishlarni o'tkazish metodikasi bo'yicha ko'nikmalarni hosil qilish muhim vazifalardan hisoblanadi.

O'quv fanining maqsadi va vazifalari

“Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi” fanini o'qitishning maqsadi - kelgusida yuqori malakali iqtisodchi-mutaxassislar bo'lib etishadigan magistrantlar maxsus fanlarni o'qitishning yangi pedagogik texnologiyalari, o'quv-uslubiy, texnik va informatsion ta'minoti, ma'ruza va amaliy mashg'ulot darslarini o'tkazish va talabalar bilimini baholash metodikasi, ilmiy-tadqiqot va ilmiy-pedagogik ishlarni o'tkazish, iqtidorli talabalar bilan ishlash metodikasi bo'yicha ko'nikmalar hosil qilishdan iborat.

Ushbu maqsaddan kelib chiqib fan o'z predmetini o'rgatish uchun quyidagi vazifalarni qo'yadi:

- O'zbekistonda kadrlar tayyorlash modelini mujassamlashtirgan ta'lim tizimi va uning huquqiy asoslarini o'rganish;
- maxsus fanlarni o'qitishning yangi pedagogik texnologiyalarini o'rganish;
- ma'ruza va amaliy mashg'ulot darslarini o'tkazish va talabalar bilimini baholash metodikasini o'rganish;
- ilmiy-tadqiqot va ilmiy-pedagogik ishlarni o'tkazish, iqtidorli talabalar bilan ishlash metodikasini o'rganish.

Fan bo'yicha magistrantlarning bilimiga, ko'nikma va malakasiga qo'yiladigan talablar

“Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi” o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida magistr:

- O'zbekistonda kadrlar tayyorlash modelini mujassamlashtirgan ta'lim tizimi va uning huquqiy asoslari;
- maxsus fanlarni o'qitishning yangi pedagogik texnologiyalari;
- maxsus fanlarni o'qitishning o'quv-uslubiy, texnik va informatsion ta'minoti haqida *tasavvurga ega bo'lishi*;
- ma'ruza darslarini o'tkazish va talabalar bilimini baholash metodikasini;

- amaliy (seminar) mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish va uni o'qitish metodikasi;
- talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etish metodikasi *bilishi va ulardan foydalana olishi*;
- ilmiy-tadqiqot ishlarni o'tkazish metodikasini;
- Ilmiy-pedagogik ishlarni o'tkazish, iqtidorli talabalar bilan ishlash metodikasini qo'llash *malakalariga ega bo'lishi kerak*.

Fanning o'quv rejadagi boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi va uslubiy jihatdan uzviy ketma-ketligi

“Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi” fani fani institutda o'rganiladigan boshqa iqtisodiy fanlar bilan uzviy bog'liqdir. Dasturni amalga oshirish o'quv rejasida rejalashtirilgan umummetodologik va ixtisoslik fanlaridan etarli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlik talab etiladi.

Fanning ishlab chiqarishdagi o'rni

“Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi” fani magistrantlarda maxsus fanlarni o'qitish bo'yicha umumlashtirilgan nazariy, metodologik, amaliy bilim va ko'nikmalarni hosil qilish hisoblanadi. Fanning asosiy vazifasi amaliyotda talabalarni iqtisodiy yo'nalishdagi oliy va o'rta maxsus bilim yurtlarida pedagog sifatida faoliyat ko'rsatishiga zamin tayyorlash, ular pedagogik faoliyatining samarali bo'lishini ta'minlashdan iboratdir.

Fanni o'qitishda zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalar

Magistrantlarning maxsus fanlarni o'qitish metodikasi fanini o'zlashtirishlari uchun ilg'or va zamonaviy usullardan foydalanish, yangi informatsion-pedagogik texnologiyalarni tadbiq qilish muhim ahamiyatga egadir. Fanni o'zlashtirishda darslik, o'quv va uslubiy qo'llanmalar, ma'ruza matnlari, tarqatma materiallar, multimediyalar hamda byudjet amaliyotidagi rasmiy xujjatlar (xarajatlar smetasi, balans) va hisobotlardan foydalaniladi. Ma'ruza va amaliy darslarda mos ravishda ilg'or pedagogik texnologiyalardan: aqliy hujum, situatsion vazifalarni echish, kichik guruhlarda topshiriqlar bajarish, amaliy ish o'yinlaridan foydalaniladi.

Asosiy qism

Fanning nazariy mashg'ulotlari mazmuni

O'zbekistonda kadrlar tayyorlash modelini mujassamlashtirgan ta'lim tizimi va uning huquqiy asoslari

O'zbekistonda «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi to'g'risida» va «Ta'lim to'g'risida»gi qonunlarning mohiyati, ahamiyati va amal qilishi. O'zbekiston

Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2001 yil 16 avgustdagi 343-sonli qarori. O'zbekistonning uzluksiz Davlat Ta'lim Standartlari (DTS) tizimi. Oliy ta'limning 5340000 - «Biznes va boshqaruv» va 140000 - «O'qituvchilar tayyorlash va pedagogika fani» ta'lim sohasi bo'yicha o'qiyotgan talabalarning zaruriy bilim va tayyorgarlik darajasiga qo'yilgan talablar.

Magistraturada tayyorlanadigan 5A231301 – «Pensiya ishi» mutaxassislik bo'yicha DTS talablari. «G'aznachilik ishi» kafedrasidan bakalavriat yo'nalishlariga va magistratura mutaxassisliklariga o'tiladigan maxsus fanlar majmuasi, ularning o'zaro bog'liqligi va o'qitish ketma-ketligi. Maxsus fanlarni o'qitishda oliy ta'lim jarayonining ishlab chiqarish bilan integratsiyasining ahamiyati va o'rni. Kadrlar tayyorlashning jahon tajribasi.

Maxsus fanlarni o'qitishning yangi pedagogik texnologiyalari

Axborot texnologiyalari va masofali o'qitish – axborotlashtirish asrida ta'limning samaradorligini va sifatini oshirishning zaruriy omillari. Ta'lim sohasidagi yangi axborot va pedagogik texnologiyalar. Ta'lim sohasi sifatini oshirishning zamonaviy usullarida axborot va pedagogik texnologiyalarning o'rni va ahamiyati. Ta'lim sohasiga yangi pedagogik texnologiyalarni tadbiq etish. Ta'lim sohasida yangi axborot va pedagogik texnologiyalardan foydalanish. O'zbekistonda ta'limni axborotlashtirish va kompyuterlashtirish ishlarining hozirgi holati. O'zbekistonda ta'limni axborotlashtirish va kompyuterlashtirish ishlarining istiqbollari.

Maxsus fanlarni o'qitishning o'quv-uslubiy, texnik va informatsion ta'minoti

Mutaxassislik maxsus fanlari bo'yicha o'quv-uslubiy kompleksning tarkibiy qismlari, ularni tuzish va o'quv jarayoniga qo'llash metodikasi. Namunaviy dasturlar. Ishchi dasturlar. Texnologik xaritalar. Kalendar rejalar. Individual ish rejasi. Ularning bajarilishini tashkil etish va nazorat qilish. Ma'ruza matnlari, darsliklar, o'quv qo'llanmalar, metodik ko'rsatmalar, texnik ko'rgazmali qurollar, amaliy-test savollar, o'quv-kompyuter dasturlari, texnik uskunalar, INTERNET-informatsion texnologiyalar, interaktiv va masofaviy o'qitish texnologiyalarini tayyorlash va ulardan foydalanish metodikasi. O'qitishda kafedraning ishlab chiqarishdagi filiallari bazalarida o'quv jarayonlarini tashkillashtirish va amalga oshirish metodikasi.

Ma'ruza darslarini o'tkazish va talabalar bilimini baholash metodikasi

Ma'ruza mavzularini tuzish, ularga tayyorgarlik ko'rish va ma'ruza darslarini o'tish metodikasi va san'ati. Ma'ruza matnini tuzish, uning strukturasi, tarkibi, mazmuni va shakllari (qog'ozli va elektron). Adabiyotlar ustida ishlash, ularni

tanlash va ma'ruzalarda qo'llash metodikasi. Talabalarning nazariy bilimlarini shakllantirish va nazorat qilishda pedagogik va psixologik usullarni qo'llash metodikasi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2005 yil 30 sentyabrdagi 217-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan «Oliy ta'lim muassalarida talabalar bilimini baholashning reyting tizimi to'g'risida»gi muvaqqat Nizomning mohiyati va ahamiyati.

Talabalar bilimini reyting tizimi asosida baholash mezonlari. Talabalar bilimini joriy, oraliq baholash metodikasi. Yakuniy baholashni o'tkazish metodikasi.

Amaliy (seminar) mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish va uni o'qitish metodikasi

Amaliy (seminar) mashg'ulotlarning talabalar nazariy bilimlarini amaliy jihatdan mustahkamlashdagi roli. Amaliy (seminar) mashg'ulotning maqsadi va vazifalarini aniqlash, uning ma'ruza bilan uzviylikini ta'minlash. Amaliy (seminar) mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish: adabiyotlar, amaliy materiallar tanlash, ularni o'rganish, tahlil qilish va auditoriyaga etkazish usullari. Amaliy (seminar) mashg'ulotlarni o'tkazish vaqtini samarali taqsimlash. Amaliy (seminar) mashg'ulotlarni o'tkazishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish. Talabalarning amaliy (seminar) mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish va ularning bilim darajasini baholash mezonlari.

Talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etish metodikasi

Talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishning maqsadi va vazifalari. Talabalarning mustaqil ishi - o'quv jarayonining tarkibiy qismi sifatida. Talaba mustaqil ishining tashkiliy shakllari: ayrim nazariy mavzularni o'quv adabiyotlari yordamida mustaqil o'zlashtirish; berilgan mavzu bo'yicha referat tayyorlash; ilmiy maqola, konferentsiyalarga tezislar tayyorlash.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2005 yil 21 fevraldagi 34-son buyrug'i bilan tasdiqlangan "Talaba mustaqil ishini tashkil etish, nazorat qilish va baholash tartibi to'g'risida"gi Nizomning mazmuni va ahamiyati.

Talabalarning mustaqil ishini nazorat qilish va baholash mezonlari hamda ular natijalarining kafedra majlislarida muhokama etib borilishi.

Ilmiy-tadqiqot ishlarni o'tkazish metodikasi

Talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlarini o'tkazish metodikasi va san'ati. Talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlarining tarkibi. Talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlarini tashkillashtirish. Talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlarini samarali

bajarilishini ta'minlash metodikasi. Talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlarini o'tkazish, nazorat qilish. Talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlarini baholash metodikasi. Talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlarini sifatini oshirish.

Ilmiy-pedagogik ishlarni o'tkazish, iqtidorli talabalar bilan ishlash metodikasi

Talabalarning ilmiy-pedagogik ishlarini o'tkazish, iqtidorli talabalar bilan ishlash doirasidagi mashg'ulotlar turlari va shakllari, mavzularni tuzish, ularga tayyorgarlik ko'rish va o'tkazish metodikasi va san'ati. Talabalarning ilmiy-pedagogik ishlarni tashkillashtirish va bajarish metodikasi. Iqtidorli talabalar bilan ishlashni kafedraning ishlab chiqarishdagi filiallari bazalarida tashkillashtirish va amalga oshirish metodikasi. Talabalarning ilmiy-pedagogik ishlarini o'tkazish, iqtidorli talabalar bilan ishlash doirasidagi bilimlarni shakllantirish, nazorat qilish va baholash metodikasi.

Amaliy mashg'ulotlarini tashkil etish bo'yicha ko'rsatmalar

Amaliy mashg'ulotlari mavzusi:

1. O'zbekistonda kadrlar tayyorlash modelini mujassamlashtirgan ta'lim tizimi va uning huquqiy asoslari.
2. Maxsus fanlarni o'qitishning yangi pedagogik texnologiyalari.
3. Maxsus fanlarni o'qitishning o'quv-uslubiy, texnik va informatsion ta'minoti.
4. Ma'ruza darslarini o'tkazish va talabalar bilimni baholash metodikasi.
5. Amaliy (seminar) mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish va uni o'qitish metodikasi
6. Talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etish metodikasi.
7. Ilmiy-tadqiqot ishlarni o'tkazish metodikasi.
8. Ilmiy-pedagogik ishlarni o'tkazish, iqtidorli talabalar bilan ishlash metodikasi.

Amaliy mashg'ulotlarini tashkil etish bo'yicha tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlarini tashkil etish bo'yicha kafedra professor-o'qituvchilari tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Unda talabalar asosiy ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini amaliy masalalar, keyslar orqali yanada boyitadilar. Shuningdek, darslik va o'quv qo'llanmalar asosida talabalar bilimlarini mustahkamlashga erishish, tarqatma materiallardan foydalanish, ilmiy maqolalar va tezislarni chop etish orqali talabalar talabalar bilimni oshirish, masalalar echish, mavzular bo'yicha taqdimotlar va ko'rgazmali qurollar tayyorlash, qonun va me'yoriy hujjatlardan foydalana bilish va boshqalar tavsiya etiladi.

Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakli va mazmuni

Mustaqil ta'limni tashkil etishda fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

– ayrim nazariy mavzularni o'quv adabiyotlari va audit standartlari yordamida mustaqil o'zlashtirish;

– berilgan mavzular bo'yicha referat tayyorlash;

– seminar va amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish;

– amaliyotdagi mavjud muammolarning echimini topish;

– ilmiy maqola, anjumanga ma'ruza tezislari tayyorlash;

– fanning eng dolzarb muammolarini qamrab oluvchi referatlar yozish;

– nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash;

– amaliyotdagi mavjud muammolarning echimini topish;

– ilmiy maqola, anjumanga dokladlar, ma'ruza tezislari tayyorlash;

– o'rganilayotgan fan bo'yicha mavjud asosiy ilmiy adabiyotlarga annotatsiya yozish va boshqalar.

Mustaqil ta'limni tashkil etishning mazmuni:

Ta'lim jarayoniga yangi pedagogik texnologiyalarni, o'qitishning interfaol usullarini qo'llash talaba tomondan mustaqil tanlanadi. Maqsad talabalarni mustaqil o'qishga o'rgatishdir. Talabalarning mustaqil ishini tashkil etishning asosiy tamoyillari uning sistematik tarzda, ya'ni doimiy uzluksiz ravishda amalga oshiriladi. Talaba auditoriyada olgan bilimni mustahkamlash, shu bilan birga navbatdagi yangi mavzuni puxta o'zlashtirishi uchun har kuni mustaqil ravishda tayyorgarlik ko'rish kerak.

Tavsiya etilayotgan mustaqil ta'lim mavzulari:

1. O'zbekistonda kadrlar tayyorlash modelini mujassamlashtirgan ta'lim tizimi va uning huquqiy asoslari.

2. Maxsus fanlarni o'qitishning yangi pedagogik texnologiyalari.

3. Maxsus fanlarni o'qitishning o'quv-uslubiy, texnik va informatsion ta'minoti.

4. Ma'ruza darslarini o'tkazish va talabalar bilimni baholash metodikasi.

5. Amaliy (seminar) mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish va uni o'qitish metodikasi

6. Talabalarning mustaqil ta'limni tashkil etish metodikasi.

7. Ilmiy-tadqiqot ishlarni o'tkazish metodikasi.

8. Ilmiy-pedagogik ishlarni o'tkazish, iqtidorli talabalar bilan ishlash metodikasi.

Mustaqil ta'lim magistrantning mazkur ishini individual ravishda bajarish qobiliyatidir. Mustaqil ta'limning maqsadi - magistrant o'z faoliyatida o'quv dasturi doirasidagi kerakli nazariy va amaliy bilimlarni o'zlashtirishidir. Bu bilimlar mustaqil ish vazifalarini samarali bajarishga imkoniyat yaratadi. Magistrant o'z xohishi bo'yicha mustaqil ta'lim mavzusi hamda maslahatchini

kafedra bilan kelishishi mumkin. Mustaqil ta'lim yozma xisobot shaklida to'liq yoritilgan xolda kafedraga takdim etiladi. Hisobotda mustaqil ta'limning mazmuni, mohiyati va o'rganilgan muammoning echimi aniq ko'rsatilishi shart.

Dasturning informatsion-uslubiy ta'minoti

Mazkur fanni o'qitish jarayonida ta'limning zamonaviy interfaol metodlari, pedagogik va axborot-kommunikatsiya (mediata'lim, amaliy dastur paketlari, prezentatsion, elektron didaktik) texnologiyalari qo'llanilishi nazarda tutilgan.

O'quv jarayonini tashkil etishda mavzularni ko'rgazmali vositalardan, slaydlar, diaproektor va jadvallardan foydalanish asosida o'rganish ko'zda tutilgan. Ayrim amaliy mashg'ulotlarni bajarishda shaxsiy kompyuterlardan foydalanish tavsiya etiladi. Tahlillar, prognozli ko'rsatgichlarni hisoblash, diagrammalarni, shaxsiy kompyuterda elektron jadvallarda Excel dasturi bilan ishlash orqali yorqin namoyon etish mumkin.

Darsliklar va o'quv qo'llanmalar ro'yxati

Asosiy:

1. Karimova Z.X., Djamalov X.N., Islamqulov A.X. Byudjet tizimi. O'quv qo'llanma. "VORIS-NASHRIYOT". 2012. 208 b.
2. Вахабов А.В., Срожиддинова З.Х. Государственный бюджет: Учебник. Т. "ИҚТИСОД-МОЛИЯ", 2007.
3. Vahobov A.V., T.Malikov. Moliya: Umumdavlat moliyasi. O'quv qo'llanma. T.: Iqtisod-moliya, TMI-2010, 595 b.
4. Malikov T., Xaydarov N. Davlat byudjeti. O'quv qo'llanma. T.: Iqtisod-moliya, TMI-2007, 84b.
5. Malikov T., Xaydarov N. Byudjet daromadlari va xarajatlari. O'quv qo'llanma. T.: Iqtisod-moliya, TMI-2007, 245b
6. Malikov T., Xaydarov N. Byudjet (tizimi, tuzilmasi, jarayoni). O'quv qo'llanma. T.: Iqtisod-moliya, TMI-2008, 98b.
7. Malikov T., Vahobov D., Moliya: chizmalarda. O'quv qo'llanma. T.: Iqtisod-moliya, 2010, 660 b.
8. Malikov T., Jalilov P., Byudjet-soliq siyosati. Mongrafiya. T.: Akademnashr, 2011. 472 b.
9. Srojiddinova Z.X. O'zbekiston Respublikasi byudjet tizimi: Darslik. T. "infoCOM.UZ", 2010, 500 b.
10. Срожиддинова З. Межбюджетные отношения. Издательство «ИнфоСОМ.УЗ». Ташкент-2010.
11. Srojiddinova Z.. Byudjetlararo munosabatlar. «infoCOM.UZ». Toshkent-2010.

Qo'shimcha:

1. Qosimova G. G'aznachilik. O'quv qo'llanma. T.: "IQTISOD-MOLIYA"-2013.

2. Nurmuxamedova B., Kabirova N. Moliya. O'quv qo'llanma. - T.: "IQTISOD-MOLIYA". 2012. 220 b.

3. Burxonov U. Davlat xaridi. «infoCOM.UZ». Toshkent-2010.

4. Ibragimov A.K., Sugirbaev B.B. Byudjet nazorati va auditi: O'quv qo'llanma / T.: «infoCOM.UZ». 2009.

5. Haydarov M. Davlat byudjeti ijrosining g'aznachilik tizimi. O'quv qo'llanma. T.: Iqtisod-moliya, 2010.

6. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy-ijtimoiy taraqqiyotining mustaqillik yillaridagi (1990-2010 yillar) asosiy tendentsiya va ko'rsatkichlari hamda 2011-2015 yillarga mo'ljallangan prognozlar: statistik to'plam. T.: "O'zbekiston" NMIU, 2011.

7. Internet saytlari:

www.mf.uz

www.gov.uz

www.lex.uz

www.stat.uz

www.budget.ru

www.undp.uz

www.publicfinance.uz

